

Svájc közművelődési könyvtárai

Michael STICKLER

A szerző Die Volksbüchereien der Schweiz c. cikkét
(Erwachsenenbildung in Österreich, 1977. 1. no. 5-12. p.)
FRÁTER Zoltán tömörítette.

A közművelődési könyvtárak ügyét Svájcban nem szabályozzák törvényesen. Ennek megfelelően az egyes kantonok különböző mértékben és módon gondoskodnak területük könyvtári ellátásáról. A legjobban kiépített hálózata Zürich kantonnak van. A könyvellátás feladatait az egész államszövetség vonatkozásában a Svájci Közművelődési Könyvtár (Schweizerische Volksbibliothek - SVB), a Svájci Könyvtári Szolgálat (Genossenschaft Schweizer Bibliotheksdienst), valamint a Közművelődési Könyvtárak Svjáci Munkaközössége (Schweizerische Arbeitsgemeinschaft für allgemeine Öffentliche Bibliotheken) közösen látják el.

A Svájci Közművelődési Könyvtárat (a továbbiakban: SVB) 1920 május 6-án alapították. Célkitűzése a társadalmi kiegyenlítődés biztosítása érdekében a dolgozó osztályok szakmai és erkölcsi színvonalának emelése volt. Ezek a célok ma is érvényesek, ám ezeknek a követelményeknek a kis és gyengén dotált, részben idejét mult könyvanyaggal rendelkező könyvtárak - melyek ma is nagy számban vannak - nem képesek eleget tenni. Az SVB azon fáradozik, hogy azokat a vidékeket lássa el irodalommal, amelyek kevésbé ellátott könyvtárakkal rendelkeznek, vagy egyáltalán nincs könyvtáruk. Ebből a célból a különböző városokban elosztó központokat hoztak létre, amelyek egy-egy terület ellátását hivatottak biztosítani. Így pl. a zürichi központ Kelet-Svájcot látja el, Luzern Svájc középső részét, Bern a németajku vidéket Wellistől Baselig, Lausanne és Freiburg a francia nyelvű országrészt. A könyvállományt minden körzetben azonos jelleggel állítják össze: szépirodalom, valamennyi tudományterületről szakkönyvek, ifjúsági és gyermekkönyvek, valamint az iskolai oktatásban kötelezőként kijelölt művek. A kölcsönzést ún. vándorkönyvtári állományokkal látják el. Tízről száz nagyságrendig összeállított állományrészekkel látják el a közösségi könyvtárakat, iskolai könyvtárakat, de a gyárakat, szállodákat, különféle egyesületeket, kórházakat és magán olvasócsoportokat is. A helyi könyvtárosok ezeket a műveket állományuk kiegészítéseként, vagy önálló egységként hasznosítják. Az elosztó központok mellett Bernben olyan központ is működik, amelynek állománya közvetlenül az olvasók rendelkezésére áll. A központok a könyveket postán küldik meg a kölcsönzőknek. A kölcsönzendő állomány idegen nyelvű szépirodalmat és szakkönyveket is tartalmaz. A szolgáltatások javítása érdekében az SVB különféle intézkedéseket hozott a munkafolyamatok újjászervezésére, a könyvbeszerzés koordinálására, a könyvek és a katalógusok könyvtári használatra kész feldolgozásá-

ra, valamint a törzsanyag részletes kölcsönzésére. Fontos szerepet kap az a munkacsoport, amely a másodállású könyvtárosok képzésével, valamint a könyvtárügyi és dokumentációs munkával foglalkozik.

A Svájci Könyvtári Szolgálat nevezetű társaságot (Genossenschaft "Schweizer Bibliotheksdienst" - SBD) 1969 szeptember 17-én hozták létre Bernben a Svájci Közművelődési Könyvtár bizottságaként. A társaság feladata az, hogy a közművelődési könyvtárakat "könyvtárkész" kiállítású könyvekkel lássa el, és egyúttal a könyvekhez tartozó katalóguscédulákat is szállítsa. A társaság ajánlja a könyvtár berendezéséhez tartozó tárgyakat is, és tanácsadásra is kötelezett. A távolabbi tervek közé tartozik a másodállású könyvtárosok képzése, a sokrétű lektori és recenzori tevékenység összefogása. Ezen új szolgáltatások hasznát kb 500 kis könyvtár élvezné. E vállalkozás sikeréhez, melynek célja a város és a vidék közti különbségek kiegyenlítése, a könyvkiadók és a könyvkereskedelem közreműködése szükséges. A közművelődési könyvtárak gyengesége abban gyökerezik, hogy ragaszkodnak néhány elavult munkamódszerhez és szervezeti formához. A könyvtáraknak teljesen szabadon, az olvasók igénye szerint és saját célkitűzéseiknek megfelelően kellene kialakítani könyvállományukat. A közművelődési könyvtárak és a tudományos könyvtárak közötti távolság növelése semmi esetre sem kívánatos, éppen ellenkezőleg - mindkét fél számára szükséges és hasznos az együttműködés. A svájci könyvtáraknak egy rendszert, egy hálózatot kell alkotniuk. Az SBD a svájci könyvtárak önszervező egyesülete, székhelye Bern. Feladatköréhez tartozik az is, hogy kidolgozza a könyvtár berendezésének alapelveit, terveket és költség-előirányzatokat készítsen a könyvtárak átalakításához vagy az új könyvtárak berendezéséhez. A társaság valamennyi tagjának legalább 500 Sfr értékben kell részjegyet váltani. A tagsági viszony az SBD szolgáltatásainak igénybevételére jogosít.

A Svájci Könyvtárosok Egyesületében (Vereinigung Schweizerischer Bibliothekare) az intézményi és privát tagok mellett (könyvtárak ill. az egyes könyvtárak munkatársai) munkaközösségek is képviseltetik magukat, mint a főiskolai könyvtárak, a tudományos könyvtárak vagy a közművelődési könyvtárak. Ez utóbbiak problémáival a Közművelődési Könyvtárak Munkaközössége (Schweizerische Arbeitsgemeinschaft für allgemeine öffentliche Bibliotheken - SAB) foglalkozik. A szervezet mellett 1973 óta működő vizsgabizottság a fő- és mellékállású könyvtárosok képzésében működik közre.

A svájci könyvtárügyi e három intézménye mellett, amelyek szervezete az egész államszövetséget behálózza, működik még néhány nagyobb városi, illetve regionális könyvtár. A kezdet egy olvasókör megalakulása volt 1885-ben Bernben. Ingyenes volt a kölcsönzés, a könyvállomány gyarapítását és a könyvtár fenntartását kávéházak támogatásából fedezték. A kávéházakból származó jövedelmek csökkenése miatt 1947-ben kénytelenek voltak felszámolni a könyvtárakat. Ezzel egyidőben a városi hatóságok segítségével sikerült megnyitni az új Berni Közművelődési Könyvtárat. A kezdeti könyvállomány a Schweizerische Landesbibliothek többes példányaiból és az SVB-től kölcsön kapott állományból tevődött össze. A könyvtár, amely fiókjaival már csaknem teljesen behálózta a várost, Bern támogatását élvezte. 1965-ben nyolc fiók működött 65 368 kötetnyi állománnyal. A

kölcsönzés 244 405 kötet volt. 1975-ben már 13 fiók 175 791 kötetel 557 870 kötet kölcsönzést bonyolított le.

1963-ban Bern kantonban megalakult az Ifjúsági és Közművelődési Könyvtárak Bizottsága (Kommission für Jugend- und Volksbibliotheken), az-
zal a céllal, hogy a községi hatóságokkal közösen előmozdítsák a közmü-
velődési könyvtárak ügyét. Az első felmérés, amelyet a Bizottság végzett,
nem mutatott túl biztató eredményt. A 800 000 lakosnak csak 1/8-a olva-
só, a népességre 1000 könyvtár jut 750 000 kötetes állománnyal. Sok a
hiányosan felszerelt könyvtár, a kevésbé képzett könyvtáros. Ennek elle-
nére a bizottság nem látta kétségbeejtőnek a helyzetet. A Berni Közműve-
lődési könyvtár egyik fiókjából mintakönyvtárat alakítottak ki. Ide hívták
meg a közösségi könyvtárosokat, és különféle tanfolyamokat tartottak szá-
mukra gyakorlati könyvtári kérdésekről.

1969 január elsejével emelkedett jogerőre Bern kantonban a községi
könyvtárak támogatásáról szóló rendelet. A könyvtárak rendszeres és rend-
kívüli támogatást élveznek. Az iskolai könyvtárak beszerzési célra osztá-
lyonként 50 Sfr-t kapnak. Az ifjúsági és közművelődési könyvtárak pedig
minden lakos után legalább 1 Sfr-t. A könyvtárak bővítésére, felújítására,
átalakítására rendkívüli segílyt adnak, ha az a Bizottság irányelveinek
megfelelően történik. Ezen irányelvek kiterjednek a könyvállományra, a
térigényre, a nyitvatartási időre és a szervezeti érdekekre.

Különböző rendeletek foglalkoznak az iskolai könyvtárak szerepével
az oktatásügyben. Ilyenek például az 1973-ban kiadott "Irányelvek az isko-
lai könyvtárak építéséhez és felszereléséhez", vagy az 1974-es "Tapaszta-
latok a nyilvános felnőttkönyvtárak, az ifjúsági könyvtárak és az iskolai
könyvtárak együttműködéséről". 1976-ban a másodállású könyvtárosok kép-
zéséről intézkedő rendelet jelent meg.

A tervek szerint a jövőben minden iskolában külön könyvtárat kell
létrehozni. Hogy a felnőttek számára is hasonlóan kedvező lehetőségeket
teremtsenek, a Bizottság a kanton területét hét övezetre osztotta fel. Min-
den régió központját egy nagyobb könyvtár képezi, amely a fontosabb fel-
adatokat magára vállalja.

Zürich kanton területén csaknem minden község rendelkezik saját
könyvtárral. Például Affoltern kerületben a 14 község közül 13-nak van sa-
ját könyvtára. Ezek közül egy regionális könyvtárként működik. Ebben a
könyvtárban a kölcsönzési szolgáltatáson kívül előadásokat, felolvasásokat,
kiállításokat is tartanak. A tagsági díjak alacsonyak: felnőttek számára 10
Sfr., fiataalkorúaknak 5 Sfr egy évre.